

XI. STARŠÍ FÁZE KULTURY S VYPÍCHANOU KERAMIKOU

Starší fáze kultury s vypíchanou keramikou je v oblasti horního Pojizeří prozatím nerozpoznána. Pro hodnocení industrie tohoto období tedy musíme použít soubor pocházející z oblasti mimo horní Pojizeří. Díky laskavosti Dr. M. Ličky se mi naskytla příležitost hodnotit soubor tohoto stáří ze Mšena (objekt 164). Objekt 164 je svým obsahem velice zvláštní. Jednalo se o běžnou zásobní jámu, do které ale byl uložen kostrový pohřeb několika jedinců. Kamenná industrie k němu přiložená je tedy milodarem. Jak si ukážeme níže, velice dobře odráží strukturu běžného sídlištního materiálu. Počtem 86 kusů musíme zařadit kolekci mezi středně velké. Kolekce je velice cenná, protože všechny artefakty jsou milodary k pohřbu, to znamená, dostaly se do objektu v jeden stejný okamžik (*el. příloha 12*).

XI.1. Surovinová skladba

Surovinové složení kolekce můžeme sledovat na *tabulce 11.1*. Nejvíce zastoupenou skupinou jsou křemence severozápadních Čech (typ Tušimice a Skršín, 41 kusů, 47,7 %). Následuje pro přepálení neurčený silicit (21 kusů, 24,4 %) a silicit (nejspíše glacigenní, původ nelze určit, 12 kusů, 14 %). Ostatní typy surovin jsou zastoupeny již jen okrajovým množstvím. Po třech kusech (3,5 %) je doložen křemen a pískovec. Dvěma kusy (2,3 %) křemenný porfyr a po jednom kuse (1,2 %) neurčený amfibolový rohovec, amfibolový rohovec typu Jistebsko, opáljaspis a jeden artefakt zůstal surovinově neurčen.

Mezi zjištěným stavem suroviny (modem) dominuje fragment (78 kusů, 90,7 %), pěti kusy je doložen valoun (5,8 %) a třemi hlíza (3,5 %).

Surovinové složení je bohatší, než na Turnovsku v období kultury s lineární keramikou. Původ křemenců je v severozápadních Čechách (vzdálenost transportu více jak 60 km). Silicity pocházejí nejspí-

še z morén na sever od pohraničních hor či z oblasti Českolipska (vzdálenost transportu minimálně 40–70 km). Křemen mohl být donesen z teras Jizery (cca 10 km). Křemenný porfyr byl nejspíše transportován z oblasti Křivoklátska (vzdálenost cca 80 km). Pískovec se vyskytuje v blízkém okolí lokality (do 5 km). Amfibolové rohovce mají původ v Jizerských horách (vzdálenost cca 60 km) a opáljaspis pochází z Podkrkonošského permokarbonu (vzdálenost transportu je minimálně 60–70 km). Celkově převažují suroviny ze středních až velkých vzdáleností (a to z větších než na Turnovsku v období LnK). Importy na velké (řádově stovky km) vzdálenosti se ale v souboru nevyskytují.

surovina	stav			celkem	%
	fragment	hlíza	valoun		
amfibolový rohovec			1	1	1,2
amfibolový rohovec Jistebsko			1	1	1,2
křemen			3	3	3,5
křemenec Skršín	28			28	32,6
křemenec Tušimice	13			13	15,1
křemenný porfyr	2			2	2,3
neurčeno	1			1	1,2
opáljaspis	1			1	1,2
silicit	9	3		12	14
pískovec	3			3	3,5
neurčený silicit	21			21	24,4
celkem	78	3	5	86	100
%	90,7	3,5	5,8	100	

Tab. 11.1. Mšeno, objekt 164. Zastoupení surovin a zjištěný stav suroviny v kolekci.

Tab. 11.1. Mšeno, feature 164. Representation of raw materials and state of raw material in assemblage.

XI.2. Kvantitativní a kvalitativní analýza

Typologickou skladbu kolekce podává *tabulka 11.2*. Skupina odpadu a polotovarů je zastoupena 5 typy a celkem 67 artefakty (77,9 %). Nejvíce kusy je doložena

čepel (26 kusů, 30,2 % kolekce). Po ní následují úštěpy (21 kus, 24,4 %) a amorfní zlomky (18 kusů, 20,9 %). Jedním kusem je doloženo jádro a polotovár (1,2 %).

Skupina nástrojů je zastoupena 19 artefakty (22,1 %). Shodně třemi kusy (3,5 %) jsou doloženy vkleslý brousek, čepel s laterální retuší, čepel s leskem, otloukač a škrabadlo. Jedním kusem (1,2 %) pak drtidlo, hranové rydlo, retušovaný úštěp a vrub na čepeli.

Poměr zlomků bez kůry (fragmentu či hlízy) proti zlomkům s kůrou je 7,3:1, což je zatím nejvyšší zaznamenaný poměr. Tento fakt bude nepochybně ovlivněn vyšším výskytem křemenců, u kterých se kůra hůře určuje. Svědčí ale pro donášení většího množství suroviny již v opracovaném stavu, což může souviset i s délkou transportu, která je oproti Turnovsku vyšší.

Při porovnání poměru fragmentů čepelí (Tab. 11.3.) vidíme, že je výrazný nepoměr mezi fragmenty A a B na jedné straně a fragmenty C na straně druhé. Tento fakt svědčí pro přinášení čepelí na lokalitu ve formě zkrácené o terminální partii. Kolekce vykazuje minimální stupeň opotřebení (sledování makroskopického opotřebení je zkresleno jednak vysokým zastoupením křemenců, které mu podléhají obtížněji

a také vysokým stupněm přepálení kolekce). Opotřebení hran bylo sledovatelné pouze na jedné čepeli s leskem.

fragment čepel	čepel	všechny artefakty z čepelí	opotřebené	neopotřebené
A	9	14	0	14
B	13	22	1	21
C	6	6	0	6

Tab. 11.3. Mšeno, objekt 164. Zastoupení fragmentů čepelí spolu s nástroji vyrobenými z čepelí a jejich opotřebení v kolekci datované do období starší fáze kultury s vypíchanou keramikou. Tab. 11.3. Mšeno, feature 164. Representation of blade fragments together with types made on blade fragments and use traces in assemblage of early phase of Stroke-ornamented Ware culture.

Stupeň přepálení je značný (24 artefaktů, 27,9 % kolekce, Tab. 11.4.). Nejvíce jsou postiženy artefakty ze skupiny polotovarů a odpadu (jádro, amorfní zlomky a čepel). Naopak nástroje (většinou použité) přepálením neprošly. Tento fakt můžeme spojovat s původem kolekce. Jedná se o hrobové milodary. Zdá se, že k pohřbu byly uloženy již upotřebené nástroje a výrobní odpad. Polotovary nástrojů přiložené k pohřbu byly ale z velké části znehodnoceny přepálením (aby už nemohly být použity?). Předpokládám, že tento fakt souvisí s ritem. Zajímavé je, že celá kolekce dobře odráží strukturu kamenné industrie na sídlišti. Tato kolekce je v českém neolitu výjimečná, protože takto bohatě vybavených hrobů v Čechách není mnoho.

typ	amfibolový rohovec	amfibolový rohovec Jistěbsko	křemen	křemenec Skršín	křemenec Tušimice	křemenný porfyr	neurčeno	opáljaspis	silicít	pliskovec	neurčený silicít	celkem	%
amorfní zlomek	1			7	1	1			1		7	18	20,9
brousek vkleslý										3		3	3,5
čepel				7	4		1	1	2		11	26	30,2
čepel s laterální retuší					1				1		1	3	3,5
čepel s leskem					2				1			3	3,5
drtidlo						1						1	1,2
jádro											1	1	1,2
otloukač			3									3	3,5
polotovár		1										1	1,2
rydlo hranové					1							1	1,2
škrabadlo				1					2			3	3,5
úštěp				12	3				5		1	21	24,4
úštěp retušovaný				1								1	1,2
vrub na čepeli					1							1	1,2
celkem	1	1	3	28	13	2	1	1	12	3	21	86	100
%	1,2	1,2	3,5	32,6	15,1	2,3	1,2	1,2	14,0	3,5	24,4	100	

Tab. 11.2. Mšeno, objekt 164. Zastoupení typů v kolekci datované do starší fáze kultury s keramikou vypíchanou.

Tab. 11.2. Mšeno, feature 164. Typological structure of assemblage of early phase of Stroke-ornamented Ware culture.

typ	opálení		celkem	% z typu
	ne	ano		
amorfní zlomek	10	8	18	44,4
brousek vkleslý	3		3	0
čepel	13	13	26	50
čepel s laterální retuší	2	1	3	33,3
čepel s leskem	3		3	0
drtidlo	1		1	0
jádro		1	1	100
otloukač	3		3	0
polotovár	1		1	0
rydlo hranové	1		1	0
škrabadlo	3		3	0
úštěp	20	1	21	4,8
úštěp retušovaný	1		1	0
vrub na čepeli	1		1	0
celkem	62	24	86	27,9
%	72,1	27,9	100	

Tab. 11.4. Mšeno, objekt 164. Zastoupení přepálených artefaktů v kolekci datované do starší fáze kultury s keramikou vypíchanou.

Tab. 11.4. Mšeno, feature 164. Burnt artefacts in assemblage of early phase of Stroke-ornamented Ware culture.